

Dvojezičnost u predškolskoj dobi

Križić, Ena

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:195661>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-15**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ena Križić

DVOJEZIČNOST U PREDŠKOLSKOJ DOBI

Završni rad

Zagreb, rujan, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

UČITELJSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Ena Križić

DVOJEZIČNOST U PREDŠKOLSKOJ DOBI

Završni rad

Mentor rada:

Iris Šmidt Pelajić, prof., viša predavačica

Zagreb, rujan, 2024.

ZAHVALA

Od srca moram prvo zahvaliti svojoj dragoj svekrvi koja ni jednoga dana nije sumnjala u mene i čija je zapravo ideja bila za upisom ovoga fakulteta. Hvala mojim dragim šogoricama, mojim nećacima, mojoj sestri Lani i mojim roditeljima koji su me bodrili i pomagali u kriznim situacijama. Hvala mome suprugu i dječici Ivanu, Lari i Luki koji su se rodili za vrijeme mog studiranja. Toliko puta su nas nasmijali kada bi rekli da i oni žele sa mnom na fakultet. Hvala im na strpljenju. Najviše sam zahvalna dragome Bogu koji me je vodio, zbog kojeg nisam odustala, koji mi je davao snage da i trudna, s djecom uz sve napore idem dalje. Hvala što sam u ove tri godine toliko toga naučila kao roditelj u odgoju svoje djece što je neizmjereno blago i bogatstvo. Hvala u konačnici svim kolegicama, svim profesorima i dekanu koji su stvarno maksimalno izlazili u susret oko svega. I za kraj hvala mojoj mentorici profesorici Iris Šmidt Pelajić koja je bila uz mene uz vrijeme studiranja kada smo na satima njemačkog jezika veselo pričali o životu i koja me pratila kao mentorica moga završnog rada. Emotivno sam vezana uz temu ovog rada, jer sam osobno od rođenja istovremeno usvajala njemački i hrvatski jezik. Sa sigurnošću mogu reći da je ovo što sam dobila nešto posebno i što me kroz život obilježilo. Iz djetinjstva se često sjetim rečenice koju su meni uputili mnogi ljudi, a ona glasi : „Draga Ena koliko jezika govoriš toliko si i bogata“! Rođena sam u Njemačkoj, a u Hrvatsku smo se doselili nakon mog jedanaestog rođendana. Roditelji i rodbina su mi bili velika pomoć na mom putu odrastanja u kojem sam se zbog dvojezičnosti ponekad osjećala vrlo posebnom.

SADRŽAJ

UVOD.....	1
1. DVOJEZIČNOST	3
1.1. Vrste dvojezičnosti	4
1.1.1. Rana i kasna dvojezičnost	4
1.1.2. Simultana i sukcesivna dvojezičnost.....	4
1.1.3. Uravnotežena i neuravnotežena dvojezičnost	5
1.1.4. Aktivna i pasivna dvojezičnost.....	6
1.1.5. Složena i koordinirana dvojezičnost	6
1.1.6. Horizontalna i vertikalna dvojezičnost	6
2. PRVI JEZIK.....	7
2.1. Čimbenici koji utječu na usvajanje jezika.....	8
2.2. Okruženje kao važan čimbenik razvoja dvojezičnosti kod djece	10
3. PROCES USVAJANJA STRANOG JEZIKA	11
3.1. Predjezično razdoblje	11
3.2. Rano jezično razdoblje	12
3.3. Jezično razdoblje	12
4. DOMINACIJA JEDNOG JEZIKA TE NJEGOV UTJECAJ NA DRUGI.....	13
4.1. Međujezik.....	14
5. RAZVOJ DVOJEZIČNOSTI U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI	15
5.1. Poteškoće dvojezičnog odrastanja.....	15

5.2. Primjeri u svladavanju poteškoća dvojezičnog odrastanja	16
5.3. Reprezentacija dvaju jezika.....	17
5.4. Uloga dobi i hipoteza kritičnog perioda.....	18
5.5. Uloga roditelja u dječjoj dvojezičnosti	20
5.6. Uloga dječjeg vrtića u dječjoj dvojezičnosti	21
6. MITOVI O DVOJEZIČNOSTI.....	24
6.1. Prednosti dvojezičnosti	25
6.1.1. Kulturalne prednosti.....	25
6.1.2. Komunikacijske prednosti.....	26
6.1.3. Kognitivne prednosti	26
ZAKLJUČAK	28
LITERATURA	29

SAŽETAK

Danas se rano poznavanje dvaju ili više jezika smatra izrazito korisnom vještinom koju djeca lako svladaju i uče već u predškolskoj dobi. U radu se iznose višestruki pozitivni učinci rane dvojezičnosti na komunikacijskoj, kulturalnoj, kognitivnoj razini razvoja djece. Zbog starih mitova o dvojezičnosti proizašla su s druge strane negativna mišljenja u širu javnost koja se smatraju neutemeljenima zbog neznanja. Zbog toga se dvojezičnost dugo smatrala nepoželjnom u ranoj dječjoj dobi. Taj fenomen javljao se kod manjih jezičnih zajednica koje su se morale uklopiti s govornicima „velikih jezika“ iz raznih razloga kako bi bili prihvaćeni u društvo i život toga područja. U radu se spominju važni čimbenici koji utječu na usvajanje jezika u procesu učenja prije pojave govornih vještina. Posebno se ističe čimbenik okruženja koji djetetu nudi kvalitetu i kvantitetu usvajanja pravilnog govora. Važne su faze usvajanja jezika, utjecaj jednog jezika na usvajanje drugog te dominacija jednoga nad drugim. Djeca se susreću s raznim poteškoćama, no one nemaju negativnih ishoda, već s vremenom spontano nestanu. Dvojezičnost unatoč mnogim istraživanjima još nema dogovorenu zajedničku definiciju. Stoga je cilj ovog rada iznijeti izvještaje o procesima usvajanja prvog jezika u ranoj dobi, definicijama dvojezičnosti, utjecaju prvoga na usvajanje drugoga jezika, poteškoćama i kritičnom periodu usvajanja drugog jezika, podjelom dvojezičnosti te općenito pozitivnim i negativnim stavovima o takvoj vrsti odrastanja. Uloga i partnerstvo roditelja i odgajatelja posebno će se naglasiti. Zbog toga se u ovome radu želi potaknuti motiviranost i sudjelovanje za uspješno provođenje ovog fenomena u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju djece.

Ključne riječi :

Dvojezičnost, rana i predškolska dob, usvajanje jezika, kritični period

SUMMARY

Today, early knowledge of two or more languages is considered an extremely useful skill that children can easily master and learn already at preschool age. The paper presents the multiple positive effects of early bilingualism on the communicative, cultural, and cognitive level of children's development. On the other hand, due to the old myths about bilingualism, negative opinions have emerged in the general public, which are considered unfounded due to ignorance. For this reason, bilingualism has long been considered undesirable in early childhood. This phenomenon occurred in smaller language communities that had to blend in with the speakers of the "big languages" for various reasons in order to be accepted into the society and life of that area. The paper mentions important factors that influence language acquisition in the learning process before the emergence of speaking skills. The factor of the environment that offers the child the quality and quantity of acquiring correct speech is particularly noteworthy. The stages of language acquisition, the influence of one language on the acquisition of another and the dominance of one over the other are important. Children encounter various difficulties, but they do not have negative outcomes, but disappear spontaneously over time. Despite many studies, bilingualism does not yet have an agreed common definition. Therefore, the aim of this paper is to present reports on the processes of acquiring a first language at an early age, definitions of bilingualism, the influence of the first on the acquisition of a second language, the difficulties and critical period of acquiring a second language, the division of bilingualism and generally positive and negative attitudes about this type of upbringing. The role and partnership of parents and educators will be especially emphasized, which is why this work aims to encourage motivation and participation for a successful process and implementation of this phenomenon in early and preschool education of children.

Keywords : Bilingualism, early and preschool age, language acquisition, critical per

UVOD

Komunikacija apstraktnim sustavom znakova svojstvena je samo ljudskoj vrsti (Ćoso, 2006). Upravo današnji ubrzani stil života zahtijeva poznavanje više jezika što omogućuje bolju i bržu komunikaciju sa svijetom. Prije je prevladavao sjedilački stil života, posao i život bili su vezani uz jedno područje, a danas se prostorne udaljenosti sve brže prevladavaju te je pokretljivost stanovništva i komunikacija postala neograničena. Dapače, u današnje doba rijetka je pojava da postoji komunikacija ograničena na samo jednom jeziku. Danas je normalno da svatko poznaje barem nekoliko riječi na nekom stranom jeziku (Rohde, 2001). Upravo zbog globalizacije i multikulturalnom okruženju danas sve veći broj ljudi uči jezike zbog potrebe sporazumijevanja i prihvaćanja raznih kultura (Ćoso, 2006).

Strani jezik neki usvajaju od rođenja, a mnogi kasnije kroz život. Postoje mnogi faktori koji utječu na kvalitetu usvajanja jezika kao što su geni, okolina i dob početka usvajanja jezika te kritični period. Mnogi stručnjaci i lingvisti su posebno počeli isticati važnost dvojezičnosti. Iz tih istraživanja proizlaze i mnoge spoznaje o sposobnostima ljudske vrste (Myers-Scotton, 2007). Danas je taj fenomen raširen po cijelom svijetu, a posebno su u istraživanjima zanimljiva djeca (Hržica, Padovan i Kovačević, 2011). Od najranije dobi neka djeca usvajaju više jezika istovremeno, dok druga započinju s drugim jezikom u kompleksu vrtića, školi, srednjoj školi ili na fakultetu (Lightbown i Spada, 2013).

Razni su stavovi i mitovi o dvojezičnom odrastanju djece uz još brojne predrasude. No o stvarnim pozitivnim i negativnim utjecajima, prednostima i nedostacima, poteškoćama i samoj definiciji dvojezičnosti govorit će se u daljnjim poglavljima, s naglaskom iz perspektive djeteta rane i predškolske dobi. Sam cilj ovog rada jest potaknuti roditelje i odgojitelje na istraživanje o pozitivnim učincima koje nudi takva vrsta odrastanja. Motivirati i podići svijest o provođenju takvih prilagođenih mjera učenja s naglaskom na sudjelovanje djeteta. Uvođenje kvalitetnih materijala za usvajanje ranih stranih jezika u odgojnim i obrazovanim ustanovama. Također potaknuti partnerstvo roditelja u vrtićima te podići kulturalnu svijest o narodima, porijeklu djece i njihove uže i šire obitelji. Time se kod djece rano razvija i stvara pozitivna svijest o multikulturalnom svijetu (Myers-Scotton, 2007) te se rano izgrađuje tolerancija i poštivanje djece i osoba iz drugih kultura (Bradarić-Jončić i Kolarić, 2012). Takvim pristupom

olakšava se integracija i komunikacija u stvaranju novih prijateljstva, jer se rano poticalo na poštivanje različitosti (Drandić i Lazarić, 2017). Vrlo je poželjna činjenica u kasnijim sferama života i zaposlenju zbog poznavanja i prihvaćanja mnogih kultura te mogućnosti komuniciranja na više jezika (Steiner, Hayes i Parker, 2008).

Javlja se prednost i na sferi kognitivnog razvoja djece kroz izraženiju maštu, kreativnost i apstraktno mišljenje (Hržica, Padovan i Kovačević, 2011). Djeci je prirodno da s velikom lakoćom od vrlo male dobi usvajaju jezik do razine izvornih govornika istih jezika (Myers-Scotton, 2007). Naravno da se javljaju poteškoće tijekom usvajanja kao što su miješanje jezika, dominiranje jednoga, reprezentacija oba jezika o kojima će biti riječ u nastavku rada. Važnu ulogu u svladavanju poteškoća upravo imaju roditelji, okruženje djeteta i vrtić kao ustanova u kojima djeca borave. Ovaj fenomen djeci pruža veliko bogatstvo te zasigurno bolje mogućnosti od poznavanja samo jednoga jezika (Myers-Scotton, 2007). No što je to zapravo, dvojezičnost, saznat ćemo u idućem odlomku.

1. DVOJEZIČNOST

Već ranije naveden pojam dvojezičnosti predstavlja velik interes i fenomen istraživanja među lingvistima. Dugo se smatralo da je jedina priznata dvojezičnost zapravo ona koja se javlja rano kod djece. Prema Vodopija (2007) sam naziv bilingvizam ili dvojezičnost nema jednoznačnu definiciju. Osoba može govoriti dva jezika kao izvorni govornik ili se tek drugim jezikom služiti jednom od četiri jezičnih vještina što su govor, čitanje, pisanje i slušanje (Bradarić-Jončić i Kolarić, 2012). Vilke (1991) spominje dvije krajnosti bilingvizma maksimalističku i minimalističku teoriju. Prema Jelaska i suradnici (2005) dvojezičnim govornikom se nazivaju i osobe s vrhunskim sposobnostima vladanja jezicima i one koji se s oba jezika služe tek u bilo kojem stupnju.

Mnoga su nesuglasja, zbog velikog raspona definicije, zbog čega postoji više teorija koje se u različitim omjerima približavaju i prihvaćaju jednu ili drugu krajnost dvojezičnosti. Tako prema Myers-Scotton (2007), zastupniku maksimalističke teorije, isključuju se svi pojedinci koji se ne služe jezicima na razini jednakoj izvornim govornicima. Odnosno dvojezičnim pojedincem smatra se onaj koji fluentno vlada jezikom na području svih odrednica jezičnih vještina (Bradarić-Jončić i Kolarić, 2012.). Razumijevanje jezika, tečnost u pisanju i čitanju te izgovor jezika jednak izvornom govorniku (Myers-Scotton, 2007). Dok Rohde (2001) dvojezičnost predstavlja kao sposobnost istovremenog tečnog usvajanja i korištenja oba jezika. No većina se slaže, da bi definicija dvojezičnosti trebala biti smještena negdje na sredini dviju krajnosti.

Naime dvojezični ili višejezični govornik po Cook i Newson (2007) je pojedinac s osobitim komunikacijskim sposobnostima u čijem mozgu postoji više od jednog jezičnog sustava (Medved-Krajnović, 2010). Pohrana i obrada jezika se odvija na posve drugačiji način od mozga jednojezičnog govornika. Naime Grosjean (1985, 1989, 2001) slično navodi kako je dvojezični govornik sposoban tijekom razgovora istovremeno koristiti oba jezika izmjenično u istoj rečenici dok s druge strane mora prisilno suzbijati onaj jezik u govoru koji sugovornik ne razumije (Medved-Krajnović, 2010). To je posebna prilagodba u mozgu koju osoba kasnije u životu prilikom učenja drugog jezika ne može postići jednako kvalitetno kao dijete čiji mozak tako sazrijeva u dvojezičnom odrastanju.

1.1. Vrste dvojezičnosti

Dvojezičnost se smatra višedimenzionalnim fenomenom pa zbog toga postoje brojne podjele. Prvi kriterij jest vrijeme početka usvajanja. Prema tome razlikuju se rana i kasna dvojezičnost. Ako se jezici usvajaju istovremeno to se naziva simultano dok se učenje jednog pa oko treće godine drugog jezika naziva sukcesivno. Prema kriteriju korištenja i kvalitete usvojenih jezika postoji podjela na neuravnoteženu i uravnoteženu podjelu. Slično s aktivnošću korištenja jezika i same razine spoznaje podjela je na aktivnu i pasivnu dvojezičnost. Utjecaj okruženja usvajanja jezika dovodi do podjele na koordiniranu i složenu dvojezičnost. Dok s obzirom na korištenje jezičnih kodova u razgovoru, tj. prelaska s jednog jezika na drugi, postoji podjela i na horizontalnu i vertikalnu dvojezičnost.

1.1.1. Rana i kasna dvojezičnost

Točno utvrđena dob za usvajanje jezika zapravo ne postoji. Odnosno ne postoji točno i jasno objašnjenje zašto je dob važan kriteriji prilikom usvajanja jezika (Myers-Scotton, 2007). Jelaska i sur. (2007) spominje kako je rana dvojezičnost model usvajanja koji završava do dvanaeste godine života, dok Myers-Scotton (2007) taj period skraćuje na devet godina. Jelaska i sur. (2007) zaključuju period kasnog usvajanja do sedamnaeste godine. Zajedničkog dogovora oko prekretnice između početka perioda rane i kasne dvojezičnosti zapravo nema. No važnost „kritičnog ili osjetljivog perioda“ usvajanja jezika široko je prihvaćeno o čemu će se kasnije govoriti u radu.

1.1.2. Simultana i sukcesivna dvojezičnost

Istovremeno usvajanje dvaju jezika smatra se simultanim učenjem. Primjer tome jest dijete koje od rođenja osluškuje oca i majku koji se služe s dva različita materinska jezika. Simultano ili istovremeno učenje dvaju jezika smatra se istovremenim usvajanjem dva jezika jer im majka i otac imaju svatko svoj materinski jezik (Pinter, 2011). Neki pak tvrde da je za simultanu dvojezičnost ključno razdoblje do treće godine života poslije koje onda započinje sukcesivna dvojezičnost (Steiner, Hayes i Parker, 2008). Dijete donekle usvaja jedan jezik nakon čega se dodaje i drugi (Myers-Scotton, 2007). Jelaska i sur. (2005) ovdje spominje usvajanje jednostavnih početnih osnova prvoga jezika nakon kojeg se dijete susreće s drugim jezikom. Sukcesivni oblik usvajanja jezika predstavlja nastavak usvajanja i korištenja

materinskog jezika u komunikaciji u obiteljskom okruženju, dok se u rani dodir sa stranim jezikom dolazi s ostalima u društvu ili vrtićkom kompleksu. Učenje stranih jezika se prema Pinteru (2011), na podneblju Europe, sustavno tek uvodi u osnovnoškolskom obrazovanju te kasnije i kroz srednju školu.

1.1.3. Uravnotežena i neuravnotežena dvojezičnost

Djeca koja od rođenja percipiraju oba jezika u istoj mjeri te ih podjednako koriste, prema Pinteru (2011), spontano usvajaju uravnoteženu dvojezičnost. U takvom slučaju nije lako odrediti koji je djetetov prvi jezik jer se oba usvajaju istovremeno (Myers-Scotton, 2007).

Jedna od teorija uravnoteženog dvojezičnog odrastanja jest razvoj u fazama. Prvotno se uravnoteženo dvojezično usvajanje jezika podudara s usvajanjem jezika jednojezične djece. U drugoj fazi djeca uče riječi iz oba jezika te razlikuju vokabular, no miješajući jezike miješaju i gramatičke strukture. U zadnjoj fazi dijete svjesno razlikuje jezike te primjenjuje točnu gramatiku i red riječi u rečenicama u oba jezika.

Novija istraživanja donose nove teorije koje potvrđuju sposobnost razlikovanja oba jezika već od najranije dobi. No prema Pinteru (2011) sama uravnotežena dvojezičnost se isključivo može održati stabilnom ako će roditelji ili osobe kojima je dijete okruženo biti ustrajni u komuniciranju svako na svom jeziku, iako je takva vrsta odrastanja rijetka pojava.

Puno rasprostranjeniji način odrastanja djece je neuravnotežena dvojezičnost. Realniji su uvjeti, jer konstantno, jednako usvajanje i korištenja oba jezika, duž dulji vremenski period, vrlo je teško postići. Dijete se neće uvijek nalaziti u okruženju ljudi koji će u jednakoj mjeri komunicirati s njime da usvaja oba jezika (Pinter, 2011). Upravo dvojezična djeca sama u raznim situacijama preferiraju jezik kojim će komunicirati. Nekada se koriste jednim jezikom više, s obzirom na okruženje, ljude s kojima razgovaraju, dok drugi jezik upotrebljavaju u drugim trenucima. Tako dolazi do dominacije jednog jezika, zbog kojeg ova pojava nosi naziv neuravnotežena dvojezičnost. Prema Myers-Scotton (2007) upravo tu dominaciju jezika, u starijoj dobi, moguće je vidjeti u većem opsegu vokabulara te složenijem jezičnom izražavanju dominantnijeg jezika.

1.1.4. Aktivna i pasivna dvojezičnost

Aktivno korištenje drugog jezika naziva se aktivna dvojezičnost. Prema Myers-Scotton (2007) pojedinac se u ovom slučaju više koristi drugim nego prvim usvojenim jezikom. Stoga mu drugi postaje primaran jer ga svakodnevno koristi.

S druge strane pasivna dvojezičnost podrazumijeva samo razumijevanje drugog jezika, dok ostale jezične vještine nedostaju. Dakle govor, čitanje i pisanje nije usvojeno ili ih ne želi koristiti (Myers-Scotton, 2007).

1.1.5. Složena i koordinirana dvojezičnost

Najpoznatija podjela dvojezičnog odrastanja je koordinirano ili složeno usvajanje oba jezika (Myers-Scotton, 2007). Prema Čoso (2016) složena dvojezičnost se odnosila na usvajanje oba jezika u istom prostornom okruženju primjerice u svome domu.

Dok se koordinirana dvojezičnost razlikovala po tome jer se jedan jezik usvajao na drugom mjestu, obrazovnoj ustanovi vrtiću ili školi (Staničić i Ljubešić, 1994).

1.1.6. Horizontalna i vertikalna dvojezičnost

Horizontalna dvojezičnost predstavlja odabir dijalektalnog govora ili standardnog jezika unutar materinskog jezika. Dakle osoba koja živi u svome rodnom kraju, ovisno o situaciji procjenjuje hoće li se koristiti dijalektom, primjerice u obitelji ili standardnim materinskim jezikom u obrazovnoj ustanovi.

Vertikalna dvojezičnost predstavlja odnos korištenja prvog naučenog jezika i drugog, stranog jezika, a susreće se kod djece iseljenika. Naime materinskim se jezikom djeca služe u roditeljskom domu, dok drugim, stranim jezikom se koriste u društvenom okruženju, vrtiću, školi ili poslije u radnom odnosu (Myers-Scotton, 2007).

2. PRVI JEZIK

Prvi jezik koji dijete usvaja najčešće se naziva materinskim, rodnim ili primarnim jezikom. No primarni jezik jest zapravo naziv za jezik kojim se pojedinac najviše služi i kojim najlakše komunicira, a nije nužno uvijek prvi naučen jezik (Medved Krajnović, 2010). Medved Krajnović (2010) piše o useljeniku koji se doselo u neku zemlju u vrlo ranoj dobi. Tamo ostaje duži životni vijek te službeni jezik te zemlje postat će njemu dominantniji od prvog naučenog jezika. Stoga će se drugi naučen zvati primarnim. Tako obiteljski, materinski jezik postaje ograničen zbog slabijeg i rjeđeg korištenja.

Jelaska (2005) piše o „inom jeziku“ novom nazivu za svaki drugi, strani ili treći jezik kojim pojedinac pokušava ovladati nakon što je već usvojio prvi jezik. Potrebu za dvojezičnošću i inim jezicima ističu Crystal (1997, Maurais i Morris, 2003) zbog globalizacije svijeta. Današnji svijet prikladno nosi naziv „svijet inih jezika“ (engl. The world of the second language) što postaje nužno i normalno za funkcioniranje pojedinca u suvremenome svijetu. Zanimljivo tvrdi i Saville-Troike (2006) kako su neki od svjetskih jezika većim postotkom „ini“ nego materinski.

Pitanje koje se postavlja jest postoji li razlika između izvornih i inih govornika istog jezika. Prema Medved Krajnović (2010) i Davies (2003:211-214) izvornim govornikom postaje se rođenjem i odrastanjem u određenoj jezičnoj zajednici ili selidbom na područje novoga jezika gdje se kao granična dob uzima treća godina života. Izvorni govornik nekoga jezika može naknadno postati samo vrlo nadaren korisnik inog jezika koji zbog obrazovanja ili boravka u drugoj zemlji kao ciljni jezik koristi ino jezik kao glavno sredstvo komunikacije u svakodnevnom radu i životu. Na primjer uporabom engleskog jezika kao jezikom međunarodne komunikacije (Davies, 2003). Iako se milijuni ljudi svakodnevno trude postati komunikacijski sposobnijima, Medved Krajnović (2010) ističe kako tek manji broj uistinu uspije doći do visoke razine komunikacijske kompetencije u inim jezicima, a samo vrlo mali broj razinu blisku izvornom govorniku.

Korištenje jezika u okruženju kao obična jezična performansa niža je stepenica poznavanja jezika od jezične kompetencije. Jezična kompetentnost smatra se jezičnom kreativnošću koju na vrlo maštovit način kreiraju djeca koja od rođenja slušaju oba jezika. Oni naime preko hipoteza sami u mozgu koriste jezik na tako zanimljiv način stvarajući i spajajući

nove riječi iz oba jezika (Vilke, 1991). Chomsky također spominje jezičnu kreativnost koja nije usporediva s pojedincem koji tek u kasnijoj dobi počinje s usvajanjem nekog jezika (Vilke, 1991). Naime izvorni govornik nekog jezika ima puno dublji uvid u strukture jezika te izvodi i razumije rečenice koje prije nikada nije čuo.

Razvoj jezika ovisi o mnogim faktorima no dob početka usvajanja igra veliku ulogu. Vilke (1991) ovdje spominje „kritični ili osjetljiv period“. Dijete u mlađoj dobi puno lakše upija jezik, njegov naglasak te samu gramatičku strukturu od osobe koja to prolazi tek kasnije kroz život. Djeca jezik upijaju spontano u svom okruženju u obitelji i među vršnjacima gdje ga svi govore kao materinski (Vilke,1991). Ona su potaknuta situacijom i prilikom u kojoj žive te je sama mogućost komunikacije na tom jeziku vezana uz potrebu razgovora s nekom bliskom osobom.

Dok je suprotno tome učenje jezika sasvim drugačiji proces. Takav pristup, odnosno učenje trećeg jezika, se odvija u školskom sustavu, kada nastava traje samo nekoliko sati tjedno. Nažalost se naučeno najčešće ne koristi aktivno van škole, zato se taj način učenja jezika djeci zapravo čini neprirodnim i beskorisnim (Vilke,1991).

2.1. Čimbenici koji utječu na usvajanje jezika

Mnogi se pitaju kada je najbolje vrijeme za početak učenja stranoga jezika kod djece. Prema Vilke (2007) to obuhvaća više stavki. Prvotno dijete mora imati motivacija, dobru poticajnu okolinu ili nastavnika, izvornog govornika jezika. Važan je kontinuitet učenja jer djeca brzo uče i brzo zaborave naučeno. Smatra se da je najbolje što ranije započeti s drugim jezikom, no ipak bi dijete prvo trebalo usvojiti određene mjere materinskog jezika odnosno njegov sustav izgovora.

Moguće je iznimno i u pubertetu ovladati stranim jezikom na toj razini za uspješnu komunikaciju u svakodnevnom životu. Vilke (1991) spominje svog školskog kolegu koji je uspio početkom svojih dvadesetih naučiti engleski jezik do te razine da je jedan od najboljih govornika engleskog jezika u svom okruženju. Samo je slušao emisije BBC-a i svakodnevno čitao članke na engleskom jeziku iz čega se vidi velika motiviranost koja je značajna za uspjeh. Svakodnevno je satima radio nešto što ga je zanimalo.

Navela i eksperimentalno učenje engleskoga u New Brunswicku (Lightbown, 1989) u kojem su djeca u trajanju od tri godine (od trećeg do petoga razreda) samo slušala i čitala engleski, te su uglavnom samostalno, bez stručne pomoći učitelja, bolje govorila od one djece koja su imala govorne i druge vježbe pod vodstvom nastavnika u školi. U tom istraživanju eksperimentalna grupa služila se isključivo kazetofonima sa slušalicama i jednostavnijim knjigama. Sami bi po interesima i u skladu svoje dobi birali knjige i kazete koje bi po pola sata simultano slušali i listali. Za početak su bile samo slike i poneka rečenica teksta, a poslije bi birali sve zahtjevnije. Djeca bi samostalno koristila rječnik za nepoznate riječi koji se nalazio na poleđini knjige. Nije bilo napetosti na satu niti ispitivanja, testiranja, govornih vježbi i podučavanja. Djeca su s velikom radošću iščekivala taj sat engleskog jezika i napredovala su prema svojim interesima. Zbog manjeg stresa bolje su sudjelovala i s većom motivacijom samostalno učili.

Prva takva eksperimentalna grupa započela je po programu 1985/86 godine te su napravili kontrolni test naučenog s grupama koje su imale normalnu vođenu nastavu engleskog jezika. Problem u testiranju bio je sam ispit jer grupe nisu učile po istim metodama niti su koristile iste materijale. Eksperimentalna grupa imala je puno veće znanje vokabulara jer su bili izloženi većem broju riječi. Zapanjujući rezultat bio je na govornom području iako eksperimentalna grupa nikada nije imala govorne vježbe. Čak su i na usmenom ispitu puno bolje samostalno opisivali slike s točnim rasporedom riječi i vokabularom od ostalih grupa (Vilke, 1991). Iz toga su zaključili kako su problem zapravo sustav i način rada koji nastavnici moraju provoditi kroz godine i godine predanoga rada pokušavajući djecu mehaničkim tehnikama privući učenju stranih jezika. Upravo dril i imitiranje nisu tehnike koje nose dobre rezultate. Istina djeca puno toga nauče recitirati, razne dijaloge i rečenice, no često nedostaje razumijevanje naučenog te aktivno korištenje istog (Vilke, 1991).

Vilke (1991) spominje u svojoj knjizi psihičku i fizičku zrelost djeteta kao jedan od faktora kratkoročnih i dugoročnih pozitivnih rezultata učenja. Kratkoročnu motiviranost djeteta za nastavljanje s radom te dugoročnu motiviranost za samostalno usavršavanje ka dvojezičnom govorniku.

Poznato je također kako djeca drugi jezik usvajaju brže od odraslih. Vilke (1991) navodi primjer kako djeca koja se odsele u inozemstvo u kratkom vremenu usvoje jezik. Takva djeca

u početku u stranoj zemlji na određeni period šute. Pažljivo promatraju i upijaju sve događaje oko sebe što je faza koja prethodi govoru. U nekom trenutku samo progovore drugim jezikom te se tako potpuno uklope u svoju sredinu.

2.2. Okruženje kao važan čimbenik razvoja dvojezičnosti kod djece

Danas je poznato ako dijete nije okruženo govorom u početnoj fazi života ono niti neće govoriti. Postoje razne legende i slučajevi koji su tome potvrda. Prema Vilke (1991) suvremene lingvističke teorije o ljudskom mozgu govore o urođenom mehanizmu, takozvani generator jezika, koji aktivira govor tek kada dijete postigne određen stupanj razvoja. On omogućuje djetetu da iz iskaza i onoga što čuje u sebi formira jednostavan gramatički sustav što potvrđuje da dijete razumije govor u svom okruženju. No prilikom samog rođenja on još nije aktivan, ali već s godinu dana dijete djelomično razumije prva pravila svoga jezika, a s otprilike tri godine proizvodi vlastite iskaze s pojednostavljenom gramatičkom strukturom.

Okruženje i jezik su puno više od samog učenja vokabulara i gramatike. Dijete se susreće s pravilima o poželjnom ponašanju, izvodi zaključke i hipoteze na temelju svega što vidi i čuje oko sebe upoznajući svijet i kulturu svoje okoline (Vilke, 1991).

Vilke (1991) govori kako je dvojezičnost oruđe kojim treba znati rukovati. Postati dvojezičan nije lako. Zsigurno se djeca susreću s raznim poteškoćama i nedoumicama pri istovremenom usvajanju dvaju jezika. No prednosti i jezične kompetencije koje se simultanim bilingvizmom stječu nemoguće je kasnije kroz život postići jednakom lakoćom nekim drugim načinom usvajanja.

3. PROCES USVAJANJA STRANOG JEZIKA

Brojni su razlozi, motivacije, situacije i želje zbog kojih dolazi do učenja i usvajanja stranih jezika. Naime odraslima strani jezik može biti koristan u zajednici u kojoj se nalaze ili u koju se trebaju uključiti. Primjerice, imigranti zaposleni u stranoj zemlji jezik najčešće usvajaju na poslu, gdje se koriste neformalnom komunikacijom s radnim kolegama (Myers-Scotton, 2007).

Djecu je jako teško motivirati na učenje jezika, stoga se njima pristupa potpuno drugačije u cjelini. Prilikom usvajanja njima je bitna ugodna i slobodna atmosfera, te se naglasak stavlja na slušanje izvornih govornika kako bi djeca usvojila prve osnove. Djeci prvotno treba puniti vokabular (Krashen, 1981). Dok pretjeran pristup ispravljanju i testiranju smanjuje motivaciju za sudjelovanjem što onda treba izbjegavati. Tako se sposobnost komunikacije usvaja vrlo brzo, dok gramatika biva sve točnijom uz dulji period uporabe jezika (Sekelj, 2011).

3.1. Predjezično razdoblje

Prva faza usvajanja stranog jezika naziva se tihom fazom. Prema Pinter (2011) ona traje nekoliko mjeseci, a obuhvaća djelomično razumijevanje stranog jezika. Naziva se tihom fazom jer djeca tada još ne govore. Djeca već s devet mjeseci života imaju predispozicije raspoznavanja više jezika koje čuju oko sebe (Philip, Oliver i Mackey, 2010). U tom periodu oni ne šute u potpunosti već proizvode neke zvukove i vokale koji nisu jednaki govoru okoline pa stoga nisu prihvaćeni (Philip, Oliver i Mackey, 2010). To međutim nije istoznačnica da u tom razdoblju djeca ne komuniciraju (Tabors, 2008). No komunikacija u tom slučaju teče neverbalnim putem zbog pomanjkanja poznavanja jezika u toj dobi (Krashen, 1981).

Djeca koriste neverbalnu komunikaciju tražeći pažnju i pomoć, izražavajući žaljenje ili kada zahtijevaju nešto od okoline (Tabors, 2008). Komunikacija s odraslima teče preko tijela kimanjem glave, pogledom ili uporabom ruku. Dijete u ovoj fazi najviše uči putem aktivnog slušanja okoline u kojoj se nalazi. Upravo pravilna i učestala komunikacija s djetetom jest najvažniji čimbenik predjezičnog razdoblja iako dijete ne govori ono itekako sluša i spontano uči (Krashen, 1981).

3.2. Rano jezično razdoblje

U fazi ranog jezičnog razdoblja započinje verbalizacija stranog jezika (Tabors, 2008). Dijete u slučaju ako već djelomično poznaje svoj materinski jezik ovdje postaje svjesno kako za komuniciranje s novom okolinom treba koristiti novi, strani jezik. Iz raznih situacija dijete uviđa potrebu da započne govoriti iako još dovoljno ne poznaje novi jezik. Prema Krashen (1981) dijete se koristi telegrafskim govorom odnosno kratkim, jednostavnim i djetetu poznatim rečenicama i odgovorima poput „Kako se zoveš?“ ili „Kako si?“, prilikom čega dijete opet aktivno sudjeluje slušajući okolinu usvajajući nove fraze. No gramatički one ostaju nepromijenjene u raznim situacijama što će se tek nakon određenog vremena ispraviti u govoru. One su kod nekih djelomične ili složenije, no služe samo kao praktična osnova potrebna za svakodnevno snalaženje u komunikaciji s drugima (Tabors, 2008).

3.3. Jezično razdoblje

Nadalje u fazi jezičnog razdoblja, nakon određene količine usvojenih fraza, započinje kreativan način originalnih sklapanja rečenica (Tabors, 2008). Zato ova faza nosi naziv aktivne produkcije jezika (Philip, Oliver i Mackey, 2010).

Sada su sposobna postavljati pitanja, no dalje s pogreškama na području gramatike i izgovora. Oni osjećaju potrebu za izražavanjem pa makar ono bilo i netočno. S vremenom i sve češćim komuniciranjem na stranom jeziku pogreške će se postepeno ispraviti (Sekelj, 2011). Sve većom upotrebom jezika dijete više razumije i slaže sve složenije rečenice. Greške prilikom govora postaju sve neznatnije, a govor postaje prirodnijim i slobodnijim. Tečnost u govoru javlja se kada dijete gubi potrebu za misaonom reakcijom prije samog govora s vršnjacima i okolinom (Tabors, 2008).

Ova je faza zadnja faza usvajanja stranog jezika koja se skoro ili potpuno poistovjećuje s razinom govora i razumijevanja jezika izvornog govornika. Gramatičke pogreške u ovoj fazi skoro pa ne postoje. Jedino moguće odstupanje jest obilježje blagog naglaska koji ostaje pod utjecajem prvog jezika. Odnosno jačina akcenta raste kasnijim usvajanjem jezika, dok se u ranom bilingvizam gubi (Pinter, 2011).

4. DOMINACIJA JEDNOG JEZIKA TE NJEGOV UTJECAJ NA DRUGI

Interferencija jest izraz korišten za oznaku utjecaja jednog jezika na drugi. Obično se radi o jeziku koji govornik bolje poznaje te se javlja kao nesvjestan proces kod djece. Vilke (1991) još dodaje kako „monolingvalna“ i „bilingvalna“ djeca svladavaju iste jezične zadatke te prolaze kroz približno iste razvojne faze.

Interferencija je čest slučaj kod biligvalne djece odnosno jači jezik utječe na slabiji. Na primjer dječak Milo, hrvatsko-njemački „bilingvist“, proizveo je rečenicu : Im Badezimmer ist die žarulja ausgegoren (Ivir, 1990). Njemačke riječi „Badezimmer“ što znači kupaonica, ispred žarulje koristi njemački ženski rod „die“ za hrvatsku imenicu žarulja te kombinira riječ aus-ge-goren, koristi njemački prefiks „aus“ kao nešto se ugasilo, pa stavlja nastavak za perfekt „ge“ i gor-en kao dio hrvatske riječi gorjeti.

Slično tome Vilke (1991) navodi najpoznatije proučavanje simultanog bilingvizma koje je proveo W. Leopold profesor njemačkog jezika na jednom američkom sveučilištu. Opisao je lingvistički razvoj svoje kćerke Hildegard koja je od rođenja usvajala engleski i njemački jezik. Bila je izložena njemačkom jeziku svoga oca i engleskom jeziku svoje majke. U rečenicama je simultano koristila vokabular oba jezika koja je kombinirala u jedan sustav te joj se glasovi nisu razlikovali. Skupa su bili tvorba nekog međujezika. U komunikaciji je miješala riječi oba jezika iako je pričala s „monolingvalnim" govornicima jednog ili drugoga jezika.

Na kraju druge godine počela je djelomično razlikovati njemački i engleski jezik. Od druge do pete godina života dominirao je engleski jezik. U tom razdoblju poteškoće su bile s izgovorom pojedinih njemačkih glasova pa je upotrebljavala jednostavne oblike riječi, ali koristeći englesku sintaksu u rečenicama. S pet godina provela je pola godine u Njemačkoj što je dovelo do promjena u oba jezika. Samo nakon mjesec dana javile su se poteškoće u engleskom jeziku. S povratkom u SAD situacija se obrnula. Engleski jezik joj se vratio u normalu, a njemački joj je počeo opet stvarati probleme. Trebalo joj je još pola godine da napokon svladala sve poteškoće te se od tada smatrala u punom smislu dvojezičnom djevojkom s dominantnim engleskim jezikom (Vilke, 1991).

Grosjean (1982) ističe aspekte njezina jezičnog razvoja tipičnima u dvojezičnom odrastanju (Medved-Krajnović, 2010). Početna faza miješanja jezika, postepeno odvajanje

dvaju jezika, utjecaj jednog jezičnog sustava na drugi, jedan od dvaju jezika redovno postaje dominantan te nagla promjena u ravnoteži kad se uvjeti promijene.

Hildegard je odrastala simultano dvojezično, stoga je njezin razvoj sličan razvoju jednojezičnog djeteta, jer dijete ne shvaća da su jezici odvojeni već ih istovremeno upija. Stoga nije točno da dijete zbog toga ima duplo više posla, već zbog interferencije i miješanja dominantnog jezika u drugi sporije dolazi do jezičnog razvoja od monolingvalnog djeteta.

4.1. Međujezik

„Moj tata spika engliš“ (Vilke, 1991). Dijete koje dvojezično odrasta stvara takve rečenice služeći se međujezikom ili prebacivanjem koda. Naime dijete time svjesno prelazi iz jednog jezika u drugi naglašavajući neku riječ, kako bi se postigao efekt ili razjasnio određeni nesporazum (Vilke 1991).

Međujezik jest stanje stvaranja pogrešaka, odstupanja od pravila koja nisu istovjetna onima koja nastaju usvajanjem materinskog jezika. To je poseban jezični sustav koji nastaje postupim usvajanjem ciljanog jezika unutar jezičnog razvoja bilingvizma.

Već usvojeni prvi jezik urok je poteškoćama ovladavanja drugog jezika. Dijete se služi već stečenim jezičnim znanjem prvoga jezika te pravila i gramatiku prenosi u novi jezik (Cvikić, 2007). Primjerice sintaksa njemačkog jezika nije istovjetna hrvatskom redu riječi u rečenicama pa govornik s hrvatskim materinskim jezikom pri ovladavanju njemačkim može u njemački jezik prenositi pravila hrvatskoga jezika koja ne odgovaraju njemačkom. Suprotno ono može biti i pozitivno ako su jezici slični što prebacivanje koda ne čini nepoželjnom metodom (Cvikić, 2007).

5. RAZVOJ DVOJEZIČNOSTI U RANOJ I PREDŠKOLSKOJ DOBI

Dvojezičnost s kojom se djeca sve češće susreću u predškolskom razdoblju obuhvaća odrastanje i usvajanje istovremeno dva ili više različita jezika. Velika prednost kod djece jest da od vrlo male dobi s lakoćom usvajaju jezike do razine izvornih govornika istih jezika (Myers-Scotton, 2007). „Bilingvalno“ odrastanje poistovjećuje se odrastanju jednojezične djece jer djeca u tom razdoblju prirodno usvajaju bez velikog ulaganja truda što je upravo razlika između usvajanja i učenja. Naravno komunikacija se u početku bazira na jednostavnim izrazima potrebnima za svakodnevno komuniciranje. Dok za stvaranje kompleksnijih struktura u rečenicama iz oba jezika treba dodatno učenje te korelacija njihove uporabe u raznim situacijama (Myers-Scotton, 2007). Jednostavnije rečeno oba jezika je potrebno govoriti u svakodnevnim situacijama kako bi se oba dodatno razvijala što djeca i rade promatrajući okolinu u kojoj žive.

U istraživanjima dvojezičnosti kod djece mnogo je dilema oko toga jesu li djeca uopće sposobna raspoznavati jezike kojima se od rođenja koriste te zašto je važno kada, u kojoj dobi, pojedinac počinje s usvajanjem jezika (Myers-Scotton, 2007). Također je važno promotriti koju ulogu u jezičnom razvoju djece imaju roditelji, okolina i vrtić u kojem djeca svakodnevno borave (Steiner, Hayes i Parker, 2008)

5.1. Poteškoće dvojezičnog odrastanja

Prije se bilingvizam više smatrao poteškoćom nego prednošću jer su takav djeca imala sporiji jezični razvoj iz jednog ili oba jezika za razliku od jednojezičnog djeteta. Javljao se nedostatak identiteta ili rascijepljen identitet, ograničenje spoznaje unutar dvojezičnosti i slično. Cvikić (2007) piše kako usvajanje drugog jezika nije samorazumljivo kao usvajanje prvoga. Često se spominje problem neizvjesnosti kako piše Vilke (1991) : „Kako djetetu pomoći da postane i ostane bilingvalno?“.

Prva razlika u ulogama kako navodi Vilke (1991) jest situacija u kojoj se obitelj i dijete nađu. Neki roditelji donose odluku o tome hoće li dijete biti odgajano dvojezično, dok se drugi

neizbježno nađu u situaciji u kojoj je dvojezičnost uvjetovana životom u drugoj državi u kojoj se govori drugi jezik. Odluka svakako leži na roditeljima kada će dijete izložiti dvama jezicima.

Ako je dijete već djelomično usvojilo jedan jezik javlja se otpor učenju i usvajanju drugog jezika jer već posjeduje sredstvo komunikacije koje zadovoljava njegove potrebe. Stoga je prednost simultanog odrastanja ta da dijete u početku nije svjesno izloženosti dvaju jezika. Djeca su sposobna proizvoditi najrazličitije glasove prije njihova nestanka iz djetetovog glasovnog repertoara. Na taj način djeca nemaju akcente u govoru oba jezika. Bez obzira na zbunjenost koja se kod neke djece javlja treba ustrajati u učenju jer ona u drugim razvojnim fazama jednostavno nestane.

Sukcesivni bilingvizam također ima prednosti jer starije dijete posjeduje bolju sposobnost koncentracije, dužeg pamćenja te posjeduje veće saznanje i iskustva o svijetu u kojem živi. No već spomenut problem koji se javlja jest ulaganja dodatnog truda oko novog jezika, jer posjeduje komunikaciju na prvom jeziku. (Vilke, 1991).

Prema Vilke (1991) obiteljima koje se nađu u inozemstvu u interesu je integracija u društvenu zajednicu. Prihvaćenost društva i komunikacija uvjet su kako djeca ne bi zaostajala u školi, a odraslima za funkcioniranje u poslu. Upravo Jelaska i suradnici (2005) spominju hrvatske iseljenike koji su zbog želje rane prihvaćenosti spriječili razvijanje dvojezičnosti svoje djece kako bi se djeca usvajanjem jezika te zemlje brže integrirali u društvo. Takav stav danas podržava i politika, posebice za djecu iseljenika zbog boljeg prihvaćanja i uklapanja u novoj društvenoj zajednici. Upravo tu se javlja problem kod adolescenata, njihovog identiteta i osjećaju pripadanja određenoj zajednici. Takvim se pojedincima, iz doseljeničkih sredina, katkad javlja teškoća s postojanjem njihova dvostrukog identiteta jer smatraju da se moraju opredijeliti za jednu ili drugu grupu. Jezik je dio kulture kojoj je on izraz Cvikić (2007). Zato Vilke (1991) opet naglašava kako je važno, rano kod djece, stvoriti pozitivan stav o „bilingvizmu“ i „bikulturalnom“ kako bi se poslije izbjegli ti problemi.

5.2. Primjeri u svladavanju poteškoća dvojezičnog odrastanja

Prema Vilke (1991) istraživanja pokazuju da dvojezično odrastanje, bez obzira na poteškoće i ograničenja, pozitivno utječe na djetetov socijalni razvoj. Jelaska i suradnici (2007) još nadopunjuju dokaze o dvojezičnoj djeci koja imaju jaču i raniju meta jezičnu osviještenost

te brže i bolje ovladavaju dodatnim jezicima. Mlađa djeca su češće otvorenija, ne zbunjuju ih pogreške koje prave niti teškoće u adekvatnom izražavanju onoga što žele reći. Manje su inhibirana što ih značajno više motivira za usvajanje drugog jezika.

Zainteresirani slušatelj, prema Vilke (1991), zasigurno je ono najvažnije što je potrebno u početnoj fazi jezičnog razvoja. Jednostavnije rečeno roditelji su ti koji bi trebali s velikim poštovanjem, razumijevanjem i strpljivošću pristupati djetetu te prilagođavati razinu razumijevanja u svim fazama koje dijete prolazi, jer komunikacija jest put ka dubljem upoznavanju novog jezika.

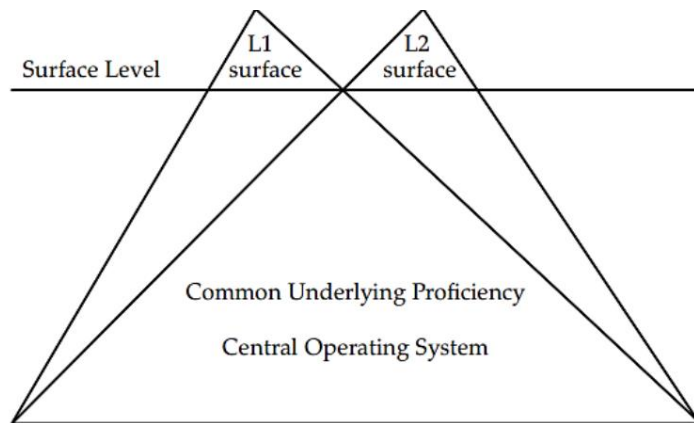
Opuštena atmosfera učenja, bez napetosti, je prostor u koji se dijete rado uključuje i želi govoriti. Djeca se motiviraju na učenje ako im se budi interes, ako simultano usvajaju jezik koristeći više osjetila te ako im se čita. Vilke (1991) negira korištenje i uvođenje djetetu nepovezanih činjenica s njegovom okolinom u kojoj živi. Dijete ono što ponavlja i konkretno doživljava lakše uči i pamti, dok ostalo brzo zaboravlja. Djeca razumiju uvijek više toga nego što su u stanju izgovoriti (Vilke, 1991). Zato čitanje djeci stvara važne navike. Stvara se takozvana emocionalna veza između djeteta i čitaoca, te se time daje i važnost knjigama kao izvoru znanja i ugodnih iskustava što je odlična priprema kasnije za obrazovanje.

Motivacija za održavanje materinskog jezika u stranoj zemlji kod djece dodatno se može jačati ako rodbina i prijatelji iz domovine šalju audiozapise s pjesmicama ili pričama, te porukama što im produbljuje vezu s njihovom starom domovinom. Na taj način se razvija želja da ju i češće posjećuju i da dalje usvajaju i koriste svoj materinski jezik (Vilke, 1991).

5.3. Reprezentacija dvaju jezika

Već spomenuta razlika usvajanja i učenja jezika kod djece nije istoznačnica. Dakle djeca jezik od rane dobi usvajaju bez formalnog učenja spontano i prirodno. Oni automatski upijaju, dok odrasle osobe moraju učiti jezik kako bi ga donekle dovele do komunikacijske razine (Paradis, 2009). Lingvisti si postavljaju pitanje o načinu memoriranja različitih jezičnih sustava u dijelovima mozga. Ako se uči jedan jezik ili istovremeno dva mijenja li se tada način pohrane (Myers-Scotton, 2007)?

Prije su postojale razne teorije o postojanju jednog ili više jezičnih sustava u kojima bi se pohranjivao jezik. Međutim prema novijim istraživanjima dvojezični pojedinac u mozgu posjeduje dva jezična sustava, morfološki i sintaktički, koja su spojena zamišljenim područjem slikovito opisanim modelom dvostruke sante leda (Myers-Scotton, 2007). Na slici 1 prikazana su oba odvojena vrha iznad površine koja predstavljaju dva odvojena jezika. Pojedinac svaki jezik koristi u određenim situacijama, a ispod površine se nalazi veliko zamišljeno zajedničko područje u kojem se dodatno za svaki jezik nalazi još jedan poseban odjeljak u kojem se vrši prerada jezika, njegove gramatike, izgovora i pohrana vokabulara. Oba odjeljka su pri dnu spojena u zajednički prostor koji upravlja općenitim jezičnim sposobnostima. Tako aktivnost u oba jezika pozitivno utječe na razvoj njihovog zajedničkog prostora (Cummins i Swain, 1986, prema Rohde, 2001).

Slika 1. : Prikaz dvojezičnosti kroz model dvostruke sante leda (Cummins i Swain, 1986, str. 86)

Mozak naučeno zaboravlja ako se jezik aktivno ne koristi (Steiner, Hayes i Parker, 2008). Tako pojedinac postaje pasivan bilingvist jer naučene strukture određenog jezika sve manje upotrebljava (Paradis, 2009). No aktivnom komunikacijom na oba jezika pojedinac sa sve većom lakoćom balansira u uporabi te postaje sve više jezično kompetentan.

5.4. Uloga dobi i hipoteza kritičnog perioda

Razni čimbenici utječu na početno usvajanje drugog jezika, kao već spomenuta motivacija, psihološka i fiziološka zrelost, uloga okoline i neurološki razvoj pojedinca. Iako materinski jezik svi većinom spontano usvoje od najranije dobi bitno je njemu biti izložen.

„Divlja djeca“ koja su odrasla izolirano od ljudi nisu usvojila govor. U pubertetu kada ih se socijaliziralo bili su vidljivi nedostaci na jezičnom području. Zbog kasnog usvajanja materinskog jezika razina govora nije bila ista kao kod onih koji su njemu bili izloženi od samog rođenja. Autori tvrde da je dob početka usvajanja jezika vrlo bitan čimbenik za dvojezično odrastanje, međutim ta tvrdnja još nema jasnih dokaza (Lightbown i Spada, 2013). Neki autori tvrde kako je jedina prava priznata dvojezičnost simultana dvojezičnost. Oni postavljaju maksimalni raspon od tjedan dana od početka usvajanja prvoga do početka usvajanja i drugog jezika (De Houwer, 1990, prema Myers-Scotton, 2007). Drugi autori pak govore o kritičnom periodu u kojem treba započeti usvajanje više jezika čiju su hipotezu uveli Penefield i Roberts (Marinova-Todd, Bradford Marshall i Snow, 2000). Oni previđaju kako je do devete godine najuspješnije započeti usvajati novi jezik jer mozak djeteta tada manje plastičan. Djetetov mozak neurološki počinje usporavati što prije toga nije bio slučaj kada je usvajanje jezika teklo fluidno i vrlo učinkovito (Penefield i Roberts, 1959, prema Marinova-Todd, Bradford Marshall i Snow, 2000). Jednostavnije rečeno kritični period razdoblje je u kojem se neka sposobnost razvija do određene razine koju je poslije te vremenske granice skoro pa nemoguće postići jednako kvalitetno, jednostavno i učinkovito (Marinova-Todd, Bradford Marshall i Snow, 2000). Većina autora se tu slaže oko postavljanja kritičnog perioda u raspon godina do devete ili dvanaeste godine života, odnosno početka puberteta (Myers-Scotton, 2007). Iako čvrsti dokazi za to ne postoje te kako i zašto od određene dobi usvajanje jezika biva teže (Pinter, 2011).

Lamendella (1997) uvodi osjetljivo razdoblje. Također tvrdi da je taj period najbolji za najlakše i najbrže usvajanje jezičnih vještina, no da kasnije nije nemoguće postići iste rezultate do najviše razine. Isto tako Steiner, Hayes i Parker (2008) dodaju kako zapravo nikada nije prekasno za početak usvajanja novog jezika. Iako su djeca od ranije dobi kompetentnija u slušnim sposobnostima, pravilnom izgovoru jezika te višestrukim istovremenim usvajanjem jezika, kasnije u starijoj dobi nije nemoguće. Kroz život se stekne iskustvo, kognitivna zrelost, znanje iz funkcije jezika, čitanja i pisanja što bi logično pridonijelo za lakše usvajanje jezika. No djeca opet bez svih tih znanja od rođenja s nevjerojatnom lakoćom usvoje više jezika što nije slučaj kod odraslih koji moraju ulagati puno truda za isti ili sličan uspjeh (Pinter, 2011).

5.5. Uloga roditelja u dječjoj dvojezičnosti

Uloga roditelja ili skrbnika u životu jezičnog razvoja djeteta nezanemariva je. Faza slušanja koja prethodi samom govoru od presudne je važnosti jer dijete u tom periodu upija govor koji čuje oko sebe. Stoga je velik naglasak upravo na pojedincima, koji skrbe o djetetu, koliko često i kvalitetno komuniciraju s djetetom (Myers-Scotton 2007). Dijete dolazi u situaciju u kojoj skrbnici donose odluku o tome hoće li ono odrastati dvojezično ili ne. Često prva odluka koji roditelji donose vezana je uz jezik koji će dijete prvo početi usvajati (Steiner, Hayes i Parker, 2008). Svaki jezik nosi svoje bogatstvo te pruža sigurno bolje mogućnosti od poznavanja samo jednoga (Myers-Scotton, 2007).

Mnogi su razlozi dvojezičnog odrastanja. Neki se nađu u situaciji u kojoj ne postoji druga mogućnost osim dvojezičnog odrastanja zbog uklapanja u novu sredinu. Djeca simultano ili sukcesivno uče ili usavršavaju svoj materinski jezik i jezik novog područja. Slučaj je i kod njihovih roditelja ili skrbnika koji su primorani u odrasloj dobi zajedno s djecom učiti novi jezik (Steiner, Hayes i Parker, 2008).

S druge strane postoje ambiciozni roditelji koji svoju djecu rano podvrgavaju razvijanju jezičnih kompetencija kako bi kasnije prednjačili svojim vršnjacima u poznavanju jezika (Myers-Scotton, 2007). Djeci je uvijek lakše usvojiti jezik ako ga njegova okolina govori kao materinski. Neki roditelji su naučili strani jezik, iako ga ne govore fluidno, pa sa djecom govore na tom stranom jeziku iz razloga što bi mi poslije mogao biti koristan (Steiner, Hayes i Parker, 2008).

Roditelji se također pitaju koje je najbolje vrijeme djeci za početak uvođenja novog jezika. Ovdje se većina slaže oko simultane dvojezičnosti kada dijete istovremeno, nesvjesno prima jezike, te ne dovodi u pitanje njihovo usvajanje. Dok u sukcesivnoj metodi usvajanje drugog jezika zbog poznavanja već materinskog može doći do odbijanja učenja (Steiner, Hayes i Parker, 2008).

Kontinuitet i kvaliteta važni su čimbenici kratkoročnog i dugoročnog pozitivnog napretka usvajanja jezika. Naime roditelji bi djecu trebali dovoljno izlagati jeziku kako bi ga slušajući što više usvajali. Pozitivan stav, fleksibilnost u usvajanju, te prilagođen pristup

djetetovim razvojnim fazama čimbenici su koji vode ka ostvarenju željenog cilja i kvalitetnog usvajanja (Myers-Scotton, 2007).

Od roditelja se zahtijeva upornost i podrška ako se jave poteškoće i zastoji na putu prema dvojezičnosti. Roditeljima se također preporuča ustrajanje u govoru jezika, ako su dvojezični, u kojem se osjećaju najkompetentnijima, jer dobra intonacija jezika, ispravan govor i bogat vokabular čimbenici su kvalitetnog okruženja za dijete. Za sam početak djeca uživaju u melodijskim pjesmicama i pričama. No nije samo jezik ono što dijete usvaja već spoj kulture koja ga obilježava i u kojoj živi. Interkulturalno poštivanje, pozitivni stavovi i solidarnost govornika drugih jezičnih područja i kulture vlastitog materinjeg jezika vrijednosti su koje je potrebno približiti djetetu (Myers-Scotton, 2007).

5.6. Uloga dječjeg vrtića u dječjoj dvojezičnosti

Uz obitelj postoje i ustanove poput vrtića u kojem djeca provode većinu svoga vremena zbog čega se njegovi djelatnici smatraju partnerima u razvoju djeteta. Čest je slučaj da dijete u svome domu govori jedan jezik, a tako drugi usvaja u kompleksu vrtića. Prilikom upisa u vrtić roditelji ispunjavaju upitnik u kojem odgojitelj saznaje vrlo bitne informacije o djetetu. Tako se upoznaje s djetetovim karakteristikama, jezikom kojim umije govoriti te kulturološkom pozadinom djetetove obitelji. Prije nego što dijete pohađa vrtić važna je kvalitetna priprema za daljnju suradnju u dvojezičnom odgajanju i funkcioniranju. Naime odgojitelj takvom djetetu koje možda ne poznaje jezik u zemlji u kojoj živi treba stvarati poticajnu okolinu kako bi ga ono počelo usvajati. Naravno prije toga bitan je i samo razgovor s roditeljima toga djeteta te samostalna priprema odgojitelja kroz razne literature o kulturi djeteta (Tabors, 2008).

Važno je dijete ne forsirati te ga pustiti da kroz igru, koja mu je najprirodnija, svlada poteškoće učenja novoga jezika. Najprimjereniji pristup uvođenja novog jezika jest kroz situacije kroz koje dijete upoznaje, razumije i koristi jezik u svakodnevnim raznim događajima (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014).

Uloga odgojitelja i samog vrtića jest pružanje uvjeta za kvalitetno usvajanje jezika kroz igru, ples i pjesmice prilagođene individualnom pristupu svakog djeteta (Lazarić i Drandić, 2017). Kroz aktivnosti pune zabave stvara se okruženje i atmosfera puna sigurnosti u kojoj dijete slobodno sudjeluje i uči. Djeca od samog početka uče oponašajući okolinu. Odgajatelj

ima veliku ulogu ispravnog govornog modela jer ga upravo djeca promatraju i usvajaju jezik preko zajedničke komunikacije (Lazarić i Drandić, 2017). Zato vrtić kao obrazovna ustanova treba održavati kvalitetu govorno-komunikacijskog okruženja kojem je dvojezično dijete svakodnevno izloženo (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014). Odgajatelj bi trebao biti vješt u svim područjima jezičnog razvoja, koja obuhvaćaju ispravan izgovor jezika te njegov oblik gramatički točnih rečenica (Pinter, 2011). Poticajno okruženje koje obogaćuje vokabular, razvija jezične sposobnosti slušanja, čitanja i pisanja u raznim svakodnevnim situacijama (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014).

No Tabors (2008) još nadodaje kako djeci i govor tijela prenosi neverbalnu komunikaciju koju dodatno treba uzeti u obzir. Prilikom same pripreme i organizacije odgojnih centara te izrade poticajnih aktivnosti odgojitelj vodi brinu o uspostavljanju ugodne atmosfere koja će djelovati kompetentno na nadogradnju već usvojenog jezičnog znanja djece (Tabors, 2008). Dijete tako ima priliku prilagođeno usvojiti strani jezik kroz igru u jezičnom centru, ali i ostalim centrima aktivnosti s pripremljenim materijalima kojima se može slobodno služiti te tako proširiti svoja jezična iskustva.

Odgajatelj kao promatrač bilježi i promatra individualno svako dijete te prati njegovo zanimanje za određene teme te prema tome slaže razvojne materijalne po odgojnim centrima. U njima su ponuđeni razni plakati, slikovnice, izrađene kartice i sličice koje pokrivaju trenutni interes djece. Kako se interes ne bi gubio odgojitelj konstantno nadopunjuje centre aktivnosti, a uklanja one koje djecu više ne zanimaju (Robinson, Mourão i Kang, 2015).

Dječji vrtić postao je mjesto multikulturalne zajednice u kojoj se djeca susreću s brojnim jezicima i kulturama što dovodi do poticanja svijesti o interkulturalnosti (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014). Upravo dijete u interakciji s djecom drugih kultura i jezika preko senzibilizacije dolazi do poštivanja različitosti i prihvaćanja (Lazarić i Drandić, 2017). Glavni cilj učenja stranih jezika u predškolskoj dobi jest izbjegavanje stvaranju predrasuda o drugim kulturama i njezinim manjinama. Stvaranje pozitivnog stava za miješanje kultura pomaže djeci u integraciji u vrtićkoj skupini i društvu općenito zbog čega odgajatelj treba poznavati kulture svakog djeteta.

Roditelji djece su prihvaćeni kao ravnopravni članovi vrtićke ustanove koji ju obogaćuju svojim jezikom i kulturnom baštinom (Lazarić i Drandić, 2017). Stalna komunikacija i suradnja odgojitelja i roditelja važan je čimbenik za kvalitetan dvojezični razvoj djeteta. Odgojitelji, prema tome, djeci nude prilagođene posebne programe i dodatne sadržaje za još bolju suradnju i usvajanje više jezika. Djeca sudjeluju u raznim konverzacijama s vršnjacima, osposobljava ih se i uči pravilnom izgovoru, izražavanju emocija i osobnih doživljaja na oba jezika prvom i stranom (Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, 2014). Pritom se uzima u obzir individualni pristup svakom djetetu te njegove razvojne potrebe kao i dobra motivacija koju vodi odgojitelj kao ključan čimbenik za napredak rane dvojezičnosti (Pinter, 2011).

6. MITOVI O DVOJEZIČNOSTI

Dvojezičnost se prije smatrala štetnom za dijete naročito u kognitivnom sazrijevanju (Steiner, Hayes i Parker, 2008). Mnoga su istraživanja i pokreti nakon šezdesetih godina prošlog stoljeća donijela pozitivne stavove o dvojezičnom odrastanju zbog prednosti koje su se javile kasnije, u odrasloj dobi (Bradarić-Jončić i Kolarić, 2012). No danas i dalje postoje mnoge legende, neistine i mitovi o dvojezičnosti iz kojih proizlaze brige, loši stavovi i predrasude. Najčešći razlog jest nepoznavanje načina jezične pohrane i obrade jezika u mozgu djeteta te problemi i poteškoće koje se javljaju prilikom takvog odrastanja (Rohde, 2001).

Sva djeca imaju sposobnost za simultano učenje jezika, čak neki autori tvrde da ih i sedam istovremeno ne bi zbunili uz kvalitetno i kontinuirano vodstvo (Steiner, Hayes i Parker, 2008). Čimbenici koji utječu na simultano usvajanje jezika su motivacija, dob, okruženje te genetska predispozicija za usvajanje jezika.

Drugi mit vezuje dvojezičnost uz osjećaj izgubljenosti, neizvjesnosti i zbunjenog osjećaja djeteta (Rohde, 2001). Djeci je period početnog miješanja jezika posve normalna pojava te na početku nisu fluentni u niti jednom od oba ili više jezika (Lazarić i Drandić, 2007). No opet krivo shvaćanje jest da djeca ne razumiju da koriste dva jezika. Djeca su itekako svjesna toga samo što im je važno sporazumijevanje, a ne i točnost i odvajanje jezika jednog od drugog. Ako im zatreba oni posude riječ iz drugog jezika u prvi jezik jer se trenutno neke riječi ne mogu sjetiti u izgovoru prvoga jezika. U početku koriste vokabular oba jezika u razgovoru s okolinom, a tek kasnije savladaju govor na pojedinačnom jeziku u određenoj komunikaciji (Steiner, Hayes i Parker, 2008).

Treći mit vezan je uz dob usvajanja drugog jezika. Iako postoje dokazi o olakšanom usvajanju jezika do puberteta neistina je da u kasnijem periodu nemoguće (Steiner, Hayes i Parker, 2008). Čak i nakon predškolske dobi moguće je postići rezultate na razini izvornog govornika ukoliko je okolina dovoljno motivirajuća i poticajna za djetetov jezični razvoj (Marinova-Todd, Bradford Marshall i Snow, 2012).

Nadalje spominje se mit o usporenom jezičnom razvoju dvojezične djece. Što nije točno, jer je normalno da 5-10% djece, bili oni dvojezični ili ne, do neke razine dolazi do privremenog usporavanja jezičnog razvoja. Dvojezična djeca istovremeno usvajaju određenu količinu

vokabulara iz oba jezika, dok jednojezična djeca samo iz svoga materinskog jezika. Smatra se da djeca u simultanom dvojezičnom okruženju u tom periodu zaostaju u jezičnim kompetencijama od „monolingvalne“ djece. No situacija se brzo zaokreće, jer se vokabular brže širi i raste te s vremena postaje opširniji nego vokabular djeteta s jednom jezikom (Steiner, Hayes i Parker, 2008).

Sljedeći mit veže se uz roditelje koji moraju biti izvrsni govornici oba jezika kako bi im dijete postalo dvojezično. Istina je da i jednojezični roditelj može odgojiti dvojezično dijete. Pritom roditelj koji poznaje samo prvi jezik, zajedno s djetetom može učiti i motivirati ga za učenje stranog jezika. Nadalje postoje brojni programi koji pomažu u usvajanju stranih jezika ako se roditelji ipak ne osjećaju dovoljno kompetentnima za dvojezični odgoj djeteta u oba jezika. Takav roditelj ustraje u komunikaciji na materinskom jeziku uz bogat vokabular, izgovor i gramatiku dok posao drugog jezika preuzima netko za to određen (Steiner, Hayes i Parker, 2008).

Posljednji mit vezan je uz pasivno upijanje jezika. Krivo je mišljenje da dijete samo slušajući upija sve strukture i sposobnosti jezika. Ono mora imati u određeno vrijeme dobre poticaje za razvoj čitanja, pisanja i komuniciranja s okolinom (Steiner, Hayes i Parker, 2008). Potrebno je ulagati velik trud u motivirajuću i podržavajuću okolinu prilagođenu djetetovim razvojnim sposobnostima. Svakodnevna komunikacija u raznim situacijama na oba jezika. U suprotnom dijete prelazi u pasivnog „dvojezičara“ koji samo razumije jezik, ali se njime uopće ne koristi (MyersScotton, 2007).

6.1. Prednosti dvojezičnosti

Priznate prednosti dvojezičnog odrastanja djece vezane su uz područja komunikacije, kulture i kognitivnog razvoja djeteta (Bradarić-Jončić i Kolarić, 2012). Primjerice dijete koje odrasta u poticajnoj okolini s pozitivnim stavom o stranim jezicima će zasigurno imati veće prednosti od djeteta koje odrasta u lošijim socioekonomskim uvjetima (Hržica, Padovan i Kovačević, 2011).

6.1.1. Kulturalne prednosti

Dvojezičnost je fenomen koji utječe na interkulturalnost kod djece. Ona se ne odnosi na puko usvajanje jezika, jer jezik ne funkcionira sam u zrakopraznom području, već je iskaz svoje

kulture (Steiner, Hayes i Parker, 2008). Takva prednost stjecanja iskustva unutar više kultura djetetu zasigurno obogaćuje život (Bradarić-Jončić i Kolarić, 2012). Ono omogućuje aktivno sudjelovanje u životu obje kulture što jednojezična osoba ne može u toj mjeri (Hržica, Padovan i Kovačević, 2011). Korištenjem oba jezika dijete izgrađuje sve veće poštivanje različitosti i toleranciju kultura (Bradarić-Jončić i Kolarić, 2012). Tako se kod djece rano razvija svijet o pozitivnom učinku multikulturalnosti u svijetu (Myers-Scotton, 2007). Upravo takvim pristupom olakšava se integracija i komunikacija upoznavanja novih ljudi, stvaranjem novih prijatelja i iskustva, jer su naučili poštivati i cijeniti različitost (Lazarić i Drandić, 2017).

Dvojezičnost pruža i emocionalnu povezanost s članovima obitelji i rodbine koji govore samo jednim jezikom kojim i dijete vlada. Također koristeći jezik svojih predaka, javlja se ponos prema tome nasljeđu, jer se time uspostavlja jači odnos sa svojim precima (Steiner, Hayes i Parker, 2008). Prednosti vezane uz poznavanje više kultura i sposobnostima komunikacije na više jezika vrlo su poželjna činjenica kasnije za uspjeh u raznim sferama života i poslovima (Steiner, Hayes i Parker, 2008).

6.1.2. Komunikacijske prednosti

Prednost rane dvojezičnosti kod djece razvija njihove komunikacijske sposobnosti koje pružaju sve širi spektar komuniciranja s ljudima iz različitih kultura, jezika i društva (Bradarić-Jončić i Kolarić, 2012). Dvojezična djeca su više prilagođena potrebama u komunikaciji svojih sugovornika (Lazarić i Drandić, 2017). Dijete koje se koristi s dva jezika često u komunikaciji mora održavati neprestanu pažnju kako bi birao ispravan jezik sa znanjem jezika sugovornika. Drugačije rečeno, „bilingvisti“ su osjetljivi slušatelji i pozorni u svakodnevnim komunikacijskim situacijama (Hržica, Padovan i Kovačević, 2011). Zanimljiva je situacija kada u obiteljima djeca prenose određen razgovor jer članovi obitelji ne govore svi istim jezikom što je opet jedna od prednosti dvojezične djece (Hržica, Padovan i Kovačević, 2011).

6.1.3. Kognitivne prednosti

Djeca koja rano dvojezično odrastaju imaju veće prednosti u ranom kognitivnom razvoju od jednojezične djece (Hržica, Padovan i Kovačević, 2011). Lakše ovladaju jezičnim vještinama što su pisanje i čitanje te kroz imenovanje i opisivanje svijeta oko sebe, koristeći oba jezika, imaju bolje rezultate u narativnoj vještini (Hržica, Padovan i Kovačević, 2011).

Također vješto balansiraju u metajeziku te nakon određenog vremena svjesno i točno strukturiraju rečenice i gramatiku koja se razlikuje u oba jezika (Bradarić-Jončić i Kolarić, 2012).

Dvojezična djeca imaju veliku prednost jer simultanim usvajanjem više jezika oni imaju bolji i dulji uvid u oba jezika. Funkcioniranje jezika im je jasno što se vidi iz svjesnog prebacivanja koda iz jezika u jezik. Vješto rješavanju probleme međujezika te s toga imaju veći kvocijent inteligencije (Steiner, Hayes i Parker, 2008). Dvojezična djeca također posjeduju i kognitivne sposobnosti koje nisu usko vezane uz jezik. Primjerice razvoj mašte, kreativnosti i apstraktnog mišljenja (Steiner, Hayes i Parker, 2008), te istovremenog obavljanja više poslova (Bradarić-Jončić i Kolarić, 2012).

Također u ranoj i predškolskoj dobi posjeduju posebnu vještinu takozvanu osjetljivost za zvukove u riječima što je bitno za buduće čitanje. Prema Pinter (2011) postoji razlika u moždanoj aktivnosti jednojezične i dvojezične djece. Naime kroz simultano učenje više jezika dijelovi mozga se više razvijaju što postaje dobar temelj za kasnije uvođenje i trećeg stranog jezika. Takva djeca jezike uče puno uspješnije od jednojezične djece (Steiner, Hayes i Parker, 2008), jer se radi o jačanju mozga na isti način kako se tjelovježbom jačaju mišići.

Bilingualno odrastanje nije lako te zahtijeva veliku podršku u tom procesu. No Haugen na jednom mjestu lijepo kaže : „Jednom naučen jezik, kao ni plivanje, ni ples, ni vožnja biciklom, ne zaboravlja se lako i ako se ne upotrebljava. Ali ako se želimo njime uspješno i vješto koristiti, onda on poput navedenih vještina iziskuje stalno vježbu i napor“ (1953 :6). Općenito dvojezično dijete ako simultano dalje razvija oba jezika i sve jezične vještine u kasnijem životu imat će zasigurno veliku prednost nad jednojezičnim vršnjacima u mnogim područjima.

ZAKLJUČAK

Dvojezičnost se kroz povijest smatrala negativnom, jer su djeca imala poteškoća u početku kada bi njihov jezični razvoj djelomično usporavao. Danas je poznato da to nisu posljedice dvojezičnog odrastanja, već pojava koja se kod neke djece jednostavno normalno javlja te nakon nekog vremena nestane. Nije se shvaćalo da djeca puno razumiju iako još ne govore. Puno je rasprava oko funkcioniranja samog mozga kod jednojezičnog i dvojezičnog odrastanja. No vidljivi pozitivni utjecaji i prednosti pobacuju brojne mitove, legende i predrasude, iako u društvu i dalje vladaju negativna stajališta o takvom odrastanju. Dvojezičnost se danas nalazi u brojim istraživanjima, a osobito se veže uz ranu i predškolsku dob. Postoje brojne podjele i mišljenja zbog kojih ne postoji jasna definicija oko koje bi se svi slagali. U ovome radu se spominju neki mitovi te njihova razjašnjenja. Nadalje se govori o brojim prednostima na područjima kulture, kognitivnog razvoja te komunikacijskih vještina iz čijih dobrobiti je moguće zaključiti kako predrasude i negativne konotacije vezane za dvojezično odrastanje nisu utemeljene te proizlaze iz šireg nepoznavanja ove teme. Potrebno je ljudima osvijestiti kako dvojezično odrastanje nosi brojne dobrobiti te kako znanje više jezika djeci ne samo obogaćuje život već otvara vrata za razna postignuća, upoznavanja i bolje razumijevanje raznih kultura. Budući da se dvojezičnost najčešće razvija unutar najbliže obitelji, za uspješan kratkoročan i dugoročan napredak važno je pozitivno stajalište roditelja o takvom odrastanju kako bi pružali kvalitetne i konstantne poticaje za komunikaciju na oba jezika. Dječji vrtić kao partner u dječjem razvoju nosi veliku odgovornost kako bi dijete unutar ustanove dalje napredovalo. Odgojitelji su promatrači i individualno pristupaju djeci prema njihovom interesu pružajući im razne kvalitetne materijale u jezičnim centrima stalno održavajući im pažnju mijenjanjem poticaja. Dvojezičnost i dalje u sebi ima neistražena polja. Primjerice zašto i kako dob pojedinca utječe na njegovo kvalitetno usvajanje jezika te koja je točna uloga okoline u jezičnom razvoju djeteta rane i predškolske dobi. Stoga su potrebna još mnoga istraživanja na ovom području kako bi se s pozitivnim stavom djeca u ranom i osjetljivoj razdoblju ipak potaknula na tu avanturu istraživanja i usvajanja jezika uz što je potrebno mnogo kvalitetne i konstantne suradnje s okolinom.

LITERATURA

- Bradarić-Jončić, S. i Kolarić, B. (2012). *Dvojezično obrazovanje gluhe djece*. Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja, 48 (1), 104-116. Preuzeto 20.8.2023. sa <https://hrcak.srce.hr/79043>
- Drandić, D. i Lazarić, L. (2017). *Early Bilingualism in a Multicultural Community*. Croatian Journal of Education, 19 (1), 129-143. <https://doi.org/10.15516/cje.v19i0.2443>
- Hržica, G., Kovačević, M. i Padovan, N. i (2011). *Društvenojezični utjecaj na dvojezičnost - hrvatske dvojezične zajednice u Istri i Beču*. Lahor, 2 (12), 175-196. Preuzeto 1.8.2023 sa <https://hrcak.srce.hr/81944>
- Jelaska, Z., Blagus, V., Bošnjak, M., Cvikić, L., Hržica, G., Kusin, I., Novak-Milić, J. i Opačić, N. i (2005). *Hrvatski kao drugi i stani jezik*. Hrvatska i sveučilišna naklada
- Krashen, S. D. (1981). *Second Language Acquisition and Second Language Learning*. Pergamon Press INC.: Oxford.
- Lamendella, J. (1977). *General Principles of Neurofunctional Organization and Their Manifestations in Primary and Non-Primary Language Acquisition*. Language Learning, 27 (1) , 155-196. <https://doi.org/10.1111/j.1467-1770.1977.tb00298.x>
- Marinova-Todd, S. H., Bradford-Marshall, D. i Snow, C. E. (2012). *Three Misconceptions About Age and L2 Learning*. TESOL Quarterly, 34 (1), 9-34. Preuzeto 23.8.2023. sa <https://doi.org/10.2307/3588095>
- Medved Krajnović, M. (2010). *Od jezičnosti do višejezičnosti*. Leykam international d.o.o.
- Myers-Scotton, C. (2007). *Multiple Voices: An Introduction to Bilingualism*. Applied Linguistics. 28 (1), 35-359. Preuzeto sa <https://doi.org/10.1093/applin/aml055>
- Paradis, M. (2009). *Declarative and Procedural Determinants of Second Languages (Studies in Bilingualism)*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

- Philp, J., Oliver, R. i Mackey, A. (2010). *Second Language Acquisition and the Younger Learner: Child's Play?*. *Studies in Second Language Acquisition*, 32 (1), 153-154.
Preuzeto 20.8.2023. sa <https://www.cambridge.org/core/journals/studies-in-second-language-acquisition/article/abs/second-language-acquisition-and-the-younger-learner-childs-playjennifer-philp-rhonda-oliver-and-alison-mackey-eds-amsterdam-benjamins-2008-pp-viii-334/6AD502A6358C391090FB811DC75DC600>
- Pinter, A. (2011). *Children Learning Second Languages*. London: Palgrave Macmillan.
- Prebeg-Vilke, M. (1991). *Vaše dijete i jezik*. Školska knjiga
- Robinson, P., Mourao, S. i Kang, N. J. (2015). *English Learning Areas in PrePrimary Classrooms: An Investigation of Their Effectiveness*. London: British Council.
Preuzeto 25.8.2023 sa <https://www.teachingenglish.org.uk>
- Rohde, A. (2001). *The Early Bird Catches the Worm: Bilingual Preschool Education in Germany – A Psycholinguistic Perspective*. *Društvena istraživanja*, 10 (6 (56)), 991-1023. Preuzeto 28.7.2023 sa <https://hrcak.srce.hr/19885>
- Sekelj, A. (2011). *Usvajanje vokabulara engleskog jezika kao stranog jezika u ranoj školskoj dobi*. *Tabula*, (9), 200-211. <https://doi.org/10.32728/tab.09.2011.15>
- Steiner, N., Hayes, S. L. i Parker, S. (2008). *7 Steps to Raising a Bilingual Child*. New York: AMACOM
- Tabors, P. O. (2008). *One Child, two Languages - A Guide for Early Childhood Educators of Children Learning English as a Second Language*. Cambridge: Brookes Publishing

MREŽNI IZVORI :

1. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014). Preuzeto 25.8.2023. sa

https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_01_5_95.htmlž

SLIKE :

Slika 1. Cummins, J. i Swain, M. (1986). *Bilingualism in Education*. London. Preuzeto
24.8.2023. sa

[THE EARLY BIRD CATCHES THE WORM: BILINGUAL PRESCHOOL EDUCATION IN
GERMANY – A PSYCHOLINGUISTIC PERSPECTIVE \(srce.hr\)](#) str. 996

Izjava o izvornosti završnog rada

Izjavljujem da je moj završni rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istog nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)